

Utvärdering av FoU-programmet *Digitala lärmiljöer*

FoU-programmet Digitala lärmiljöer

Uppdragsgivare

Ifous

Emerga Institute AB

Projektledare

Lejla Mundzic

Tel: 070-617 02 69

E-post: lejla.mundzic@emerga.se

Om Emerga

Emerga stöttar offentlig sektor och företag att arbeta med mänskliga rättigheter i praktiken. Med utbildning, utvärdering och processtöd vill vi bidra till ett samhälle där mänskliga rättigheter tas på allvar.

Emerga Institute AB

Vasaplatsen 1

411 26 Göteborg

Sverige

www.emerga.se

Inledning

Emerga Institute AB har haft i uppdrag att följa och utvärdera FoU-programmet *Digitala lärmiljöer* under de tre år som programmet pågått. Utvärderarna har under hela programperioden samlat in data som sammanställts och analyserats. Därtill har kontinuerlig återkoppling getts till programmets styrgrupp och till Ifous för att stödja och styra projektet mot dess uppsatta mål. Denna rapport grundar sig på data insamlad genom en fokusgrupp med styrgruppsrepresentanter samt genom en webbenkät till programmets deltagare med fokus på programmet i sin helhet.

Syftet med Ifous FoU-program *Digitala lärmiljöer - likvärdig utbildning med fjärr- och distansundervisning* är att vidareutveckla fjärr- och distansundervisningens didaktik samt utveckla lärarrollen i digitala miljöer för att stödja elevernas kunskapsutveckling. Detta för att stärka skolhuvudmäns förmåga att erbjuda fjärr- och distansundervisning av god kvalitet, vilket i längden bidrar till en mer likvärdig utbildning. Programmet syftar även till att, i samverkan mellan skolans professioner och forskare, öka kunskapen kring undervisning i digitala miljöer.

FoU-programmets övergripande målsättning är att utveckla kunskap om kring undervisning i digitala miljöer för att skapa likvärdighet och säkra undervisningskvaliteten för elever oavsett geografiskt läge.

De mål som har satts upp för FoU-programmet är:

För lärare:

- Utvecklar sin kunskap och kompetens om att undervisa i digitala miljöer
- Utvecklar sin digitala kompetens som bland annat handlar om att använda digitala verktyg i undervisningen, källkritik och digital literacitet
- Utvecklar en större didaktisk repertoar baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet och kan använda och anpassa dessa i undervisningen utifrån elevernas förutsättningar
- Utvecklar en förmåga att kunna samtala om, tolka och reflektera över sin egen professionella utveckling
- Utvecklar ett vetenskapligt förhållningssätt och förmåga att samtala om, tolka och använda forskningsresultat i sina respektive pedagogiska praktiker
- Utvecklar tillsammans arbetssätt som kan generera ny kunskap och ökad kvalitet i undervisningen, vilket kan påverka elevernas måloppfyllelse positivt

För rektorer och representanter på förvaltnings/ledningsnivå:

- Utvecklar sin kunskap och kompetens om undervisning i digitala miljöer
- Utvecklar organisation och förutsättningar för fjärr/distansundervisning
- Dokumenterar kunskap och erfarenheter samt sprider resultat internt inom respektive organisation och externt
- Ökar sin förmåga att tillsammans med lärare bedriva förändringsarbete

Metod

Emerga har följt programmet sedan dess start hösten 2019 med hjälp av webbenkäter och fokusgruppsintervjuer med styrgruppen. Lärdomarna från år 1 och 2 har presenterats muntligt för styrgruppen och dokumenteras i en presentation som styrgruppen har fått ta del av.

De resultat som presenteras i denna rapport bygger på data från sista årets webbenkät till samtliga deltagare i programmet samt den sista fokusgruppsintervjun med styrgruppen som genomfördes i december 2021. Sju av åtta styrgruppsrepresentanter deltog vid fokusgruppsintervjun. Syftet med fokusgruppsintervjun var att få en ökad förståelse för styrgruppsrepresentanternas reflektioner och åsikter om programmets struktur och spridning, samt dess utmaningar och framgångsfaktorer. Fokusgruppen spelades in och transkriberades. Utifrån transkriberingen sammanställdes data och analyserades tematiskt.

Enkätundersökningen möjliggör övergripande analys då samtliga deltagare i FoU-programmet får chans att besvara enkäten. Utifrån resultaten skapas en generell bild av hur programmet uppfattats i sin helhet. Enkätundersökningen var webbaserad och skickades ut till samtliga deltagare i programmet. Den sista enkäten skickades ut den 10 november 2021 och stängdes den 3 december 2021. Två påminnelser skickades ut till deltagare som inte besvarat enkäten. 38 av 69 personer som deltog i programmet besvarade enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 55 %. Den låga svarsfrekvensen kan bero på olika faktorer, vilket gör det svårt att dra slutsatser om. Det är viktigt att varje huvudman undersöker vad bortfallet i deras verksamhet kan bero på och gör en egen analys för att undersöka om deras uppfattning går i linje med respondenternas från enkätundersökningen.

I enkäten ombads respondenterna besvara frågan vilken deras nuvarande befattning var. Av samtliga 38 respondenter var 24 lärare (63 %), 6 rektorer (16 %), 5 skolchefer, utvecklingsledare eller annan befattning på förvaltningsnivå (13 %). Utöver dessa svarade 3 personer (8 %) att de har en annan befattning, som projektledare, utbildningsledare eller biträdande enhetschef på modersmålsenheten. I rapporten kommer viss data att delas på befattningsnivå när resultat indikerar avvikelser eller intressanta observationer.

Svarsfrekvens bland medverkande huvudmän

Huvudman	Antal deltagare i programmet	Antal respondenter	Svarsfrekvens
Linköpings kommun	11	6	55 %
Pajala kommun	5	3	60 %
Region Gotland	11	7	64 %
Region Östergötland	9	4	44 %
Storumans kommun	6	4	67 %
Torsås kommun	9	6	67 %
Värmdö kommun	8	3	37,5 %

Ålands landskapsregering	10	5	50 %
Totalt	69	38	55 %

Vi ser i tabellen ovan en relativt stor variation¹ på svarsfrekvensen mellan de olika huvudmännen. De huvudmän med högst svarsfrekvens var Storuman och Torsås som båda låg på 67 % medan den med lägst svarsfrekvens var Värmdö med 37,5 %. Spannet som vi ser här är relativt stort och det är svårt att spekulera i vad detta kan bero på. Vår rekommendation är att reflektera kring detta på hemmaplan för att identifiera förklaringar och orsaker som kan fungera som ett underlag för kommande satsningar på verksamhetsutveckling.

Presentation av resultat

2.1 Programmets inverkan på verksamheterna

Upplevda effekter på verksamheten

En av frågorna i enkäten handlade om vilka effekter deltagarna sett i den egna verksamheten till följd av medverkan i programmet. Detta var en fritextfråga som ställdes till samtliga deltagare och resultatet redovisas gemensamt för samtliga befattningar.

Flera deltagare lyfter att medverkan i programmet har medfört en kunskaphöjning hos verksamheten kring fjärr- och distansundervisning, vilket i förlängningen har lett till vissa konkreta förändringar i verksamheterna. Några respondenter lyfter att kunskaperna de fått från programmet medfört att lärarna bättre förstår vad eleverna behöver i fjärr- och distansundervisningen och att de getts verktyg för att förverkliga detta.

Vi har utvecklat vår distansundervisning otroligt mycket och det har även spillt över på klassrumsundervisningen vad gäller hur man kan använda och tänka kring digitala lärmiljöer. (Lärare)

Programmet har bidragit till en metod där läraren kontinuerligt kan utveckla sin egen undervisning och där eleverna blir mer aktiva i sina studier framför skärmen. (Lärare)

Vi har bättre kvalitet på undervisningen. Mer professionellt språk kring begrepp rörande distansundervisning och fjärr. Större medvetenhet och förmåga hos lärare att undervisa och producera god distansundervisning. Organisationen ser

¹Deltagarantalet har varierat under åren och det är flera som är nya. Kanske kan det påverka att man känner det är svårt att svara på frågorna.

möjligheter som man inte såg tidigare och har även blivit medvetna om när det digitala inte är ett skarpt verktyg. (Rektor)

Därtill lyfter flera respondenter att den ökande kunskapen var till fördel under pandemin då verksamheterna gick över på distansundervisning.

Projektet medförde att de deltagande lärarna hade ett litet försprång i att använda digitala resurser när skolan stängdes ner och distansundervisning inleddes. (Annan befattning)

Medverkan i programmet blev en omedelbar nytta när skolenheter i kommunen gick ned i stängningsläge (mars 2020 - juni 2021) under pandemin C-19. Tack vare utvecklingsgruppens och processledarens kompetens kunde lärare via workshops och kollegial handledning snabbt komma upp i en bättre kvalitet i sin fjärr/distansundervisning. Det kommer att ha stor nytta när vi nu skall gå vidare med spridning av programmets lärdomar där många fler nu har blivit intresserade att ta del detta. Man känner sig berörd på ett annat sätt nu efter pandemin. (Förvaltningsnivå)

Några respondenter lyfter även att medverkan i programmet har gjort att intresset för fjärr- och distansundervisning har ökat, och att de numera har bättre förutsättningar för att erbjuda fjärr- och distansundervisning i sina verksamheter än tidigare.

Vi har fått ökad kunskap om möjligheterna, frågan har kommit mer på agendan i vår samlade verksamhet, och vi har tagit fram distanskoncept för ytterligare kurser inom yrkesvuxutbildningarna som vi erbjuder. (Förvaltningsnivå)

Vi har utvecklat vår undervisning och får det att bli bättre och bättre. Det leder också till utökad digitalisering när det behövs men också att vi jobbar med närundervisning när det behövs. Att se till att den möjligheten finns är viktigt. (Rektor)

Vi har utvecklat våra distansutbildningar och anpassat upplägget utifrån ny förståelse för elevernas situation. (Lärare)

Vidare framgår det att medverkan i programmet medfört att det kollegiala lärandet har fördjupats i verksamheterna. Flera respondenter lyfter att medverkan i programmet medfört mer tid för reflektion och dialog mellan kollegor om undervisningen, vilket många menar har bidragit till att undervisningen har berikats.

Större dialog mellan kollegor kring just att vetenskapligt förankra vår undervisning. (Lärare)

Viktigt att ha ifrågasatt och diskuterat och jämfört med andra när det gäller organisation och struktur, allt från hur vi som organisation arbetar ner till pedagogisk planering. (Lärare)

Slutligen är det några få som lyfter att de inte ser att medverkan i programmet har lett till någon effekt i verksamheten. Detta förklarar de är på grund av att kommunen och/eller skolan inte ser värdet av fjärrundervisning, och att det således inte finns någon stöttning eller förankring uppifrån.

Ingen effekt alls. Kommunen och skolan har under tiden i programmet tonat ner fjärrundervisningen rejält. Jag fjärrundervisar inget idag. Den fjärrundervisning som bedrivs är en hybridundervisning som inte har så mycket fokus på fjärr - utan mer på tekniska lösningar som inte fungerar. Det känns mer som en fjäder i hatten för kommunens överhuvud än för verksamheten i sig. Det känns inte som att någon här tror på fjärrundervisningens kraft. Den får ytterst lite positiv uppmärksamhet på verksamheten. Jag blev tillfrågad och tackade ja till att skriva en artikel inom programmet. För detta ville jag ha undervisningsfri tid. Jag har fått en tredjedel av den tiden jag ville ha och har arbetat mycket med den på obetald fritid. De tillfällen jag ville ha fungerade inte för verksamheten - vilket gjorde att det inte känns som att skolledningen längre vill detta särskilt mycket. Tyvärr. I framtiden kommer vi lägga det här bakom oss och gå vidare med nya projekt. (Lärare)

Under fokusgruppen med styrgruppen fick även de resonera kring vilka effekter de ser på verksamhetsnivå respektive huvudmannanivå. Vad gäller verksamhetsnivån så ser styrgruppen att medverkan i programmet har lett till att lärarna fått ett gemensamt språk, ökade kunskaper och fler strategier för arbetet med distans- och fjärrundervisning.

De upplever att de tagit kliv framåt vad gäller formativ bedömning inom ramen för distans och fjärr. Man uttrycker att man tagit ett kliv framåt vad gäller pedagogik och didaktik för distansundervisning. Då kan jag säga att det blir man ju nöjd med. (...) Det har blivit en stegförflyttning, som motsvarar väl de förväntningar som jag hade när vi gick in i projektet. Jag ville att vi skulle hitta vägar till ett breddat erbjudande av distans- och fjärr. Mera verktyg i lådan, ett bättre erbjudande. Vi är ju på väg. Vi är inte klara men vi är på väg och det är jättebra. (Styrgruppsrepresentant)

På verksamhetsnivå ser även styrgruppsrepresentanterna att det kollegiala lärandet har ökat. En styrgruppsrepresentant lyfte att de har fått ett skolöverskridande samarbete över vuxenutbildning, högstadium och gymnasium, numera ser uppmärksammas att man tampas med samma typer av problem och kan således dela med sig av sina erfarenheter över sektorerna. Några styrgruppsrepresentanter lyfte att medverkan i programmet har inneburit att verksamheten fått bättre struktur på de kurser som de ger på distans, vilket innebär att eleverna får en mer likvärdig utbildning oavsett vilken kurs de går.

*Verksamheterna har fått en bättre struktur på sina kurser som de ger på distans, så det eleverna möter är mer likvärdigt. Oavsett vilken kurs de går.
(Styrgruppsrepresentant)*

På huvudmannanivå upplever några styrgruppsrepresentanter att medverkan i programmet har påverkat på strukturnivå genom att politiker och förvaltningar har fått en ökad förståelse för värdet av fjärr- och distansundervisning.

På huvudmannanivå så kan jag säga att det är väl också tack vare Corona-pandemin. Det har fått politikerna och även förvaltningen här att få större förståelse för att distansundervisning inte är ett billigt eller enkelt alternativ. Även större medvetenhet vad det innebär inom vuxenutbildningen. Det kanske inte ska vara olika pris på hur vi ersätter exempelvis de som bedriver distansundervisning och närundervisning – åtminstone inte i så stor skillnad som vi har nu. Man har insett att det är en större arbetsinsats. (Styrgruppsrepresentant)

*En effekt som också uttrycks väldigt tydligt är att man kanske tidigare trodde att distansutbildning är en enklare variant att genomföra. Men att man med all tydlighet utifrån programmet nu ser hur mycket struktur och tydlighet som faktiskt krävs för att genomföra en bra distansundervisning. För vår del också. Det gäller väl samtliga, att när det gäller fjärrundervisning så ökar möjligheterna att använda sig utav behöriga lärare. Vi har lite svårigheter med rekryteringar, stora rekryteringsutmaningar. Det gör ju då att vi kan erbjuda bra strukturerad och väl underbyggd distans- och fjärrundervisning. Det gör ju att vi kan erbjuda våra elever och deltagare en betydligt bättre undervisning på det viset, med behöriga lärare.
(Styrgruppsrepresentant)*

Det lyfts alltså att medverkan i programmet kan stärka skolhuvudmäns förmåga att erbjuda fjärr- och distansundervisning av bättre kvalitet, vilket i längden kan bidra till en mer likvärdig utbildning. Fjärrundervisning är en aktuell politisk fråga hos huvudmännen och en styrgruppsrepresentant berättar att beslutsfattare har velat lägga ner verksamheter, men att det nu i debatten har diskuterats fjärrundervisning som ett alternativ till närundervisning.

Deltagarnas utveckling

I enkäten ombads samtliga respondenter att med egna ord beskriva vilket mervärde medverkan i programmet har gett dem i deras yrkesroll. Nedan presenteras resultatet uppdelat i olika kategorier som framkommit i enkätsvaren.

Flera respondenter lyfter att medverkan i programmet har gett dem en ökad trygghet i undervisningen i digitala lärmiljöer samt stärkt profession. Detta bottnar till stor del i att medverkan i programmet har gett dem utrymme och struktur för reflektion. Detta var ett tema som enbart framkom från de medverkande lärarna.

Mycket har det medfört men framförallt en trygghet med undervisningen på fjärr och en nyfikenhet. (Lärare)

Man har fått tänka till kring hur man bedriver distansundervisning. Man har tvingats till det, trots att ingen tid direkt avsatts i arbetstiden för detta projekt (hade det gjorts hade man kunnat utveckla det ännu mer). Många frågor har lyfts som man kanske inte har tänkt på tidigare. Distansundervisning har inte bara blivit något "vid sidan av". (Lärare)

Vidare lyfter flera respondenter att medverkan i programmet har gett dem kunskaper och verktyg för att kunna generera ett bättre arbete/undervisning. Lärarna lyfter främst att det gett dem kunskap och verktyg för undervisningen, medan respondenter på rektorsnivå och förvaltningsnivå lyfter att medverkan gett dem kunskap om hur de kan organisera fjärr- och distansundervisningen. Även forskningsanknytningen lyfts fram som ett särskilt mervärde som medverkan i programmet gett respondenter i deras yrkesroll.

Till en början fick jag en hel del forskning som bekräftar det arbete som jag redan innan gjorde och ju längre in i programmet så fick jag mer och mer verktyg för att skapa en bättre undervisning på distans. (Lärare)

Större kunskap kring distans- och fjärrundervisning. Jag vet mycket mer kring vad som krävs tekniskt men även eller kanske framförallt pedagogiskt för att bedriva god undervisning. Viktigt då vi bedriver utvecklingsarbete och då inte minst inom vår vuxenutbildning. (Förvaltningsnivå)

Jag har fått en bättre förståelse för vilka svårigheter men också vilka fördelar det finns att organisera fjärrundervisningen (Rektor)

En större insikt och förståelse för allt som har med fjärrundervisning att göra. Både ur ett tekniskt och didaktiskt perspektiv samt ur ett lärar- och ledningsperspektiv. (Annan befattning)

Fokus på utveckling utifrån forskning tillsammans med drivet gäng lokalt och med stöd från Ifous som både gett ökad medvetenhet, energi och högre kvalitet i egna praktiken. (Lärare)

Att programmet medfört ett fördjupat kollegialt lärande och erfarenhetsutbyte är även något som deltagarna på samtliga befattningar tar upp som ett mervärde i deras respektive yrkesroll.

Erfarenhet att medverka i styrgrupp för forskningsbaserat utvecklingsarbete. Att komma i direktkontakt med skolforskning. Bra kontaktnät med andra chefer som är intresserade av fjärr/distansutbildning. (Förvaltningsnivå)

En ökad medvetenhet om distansmetodik men också en medvetenhet om hur organisationer kan/bör arbeta för att dela kunskap/öka lärande inom en organisation (Lärare)

Att få kontakter med andra utbildningsanordnare för att få inspiration och utbyta erfarenheter. (Lärare)

Några få respondenter, främst lärare, lyfter att medverkan i programmet inte haft någon större påverkan på deras yrkesroll. Detta verkar grunda sig i att deltagarna inte upplever att det funnits förankring och intresse för programmet från högre nivåer samt på grund av att programmet av dessa få respondenter även upplevts som spretigt.

I ärlighetens namn är jag inte så säker på att det har gett mig så mycket i min yrkesroll som lärare. Kommunen och skolan hade från början en stor ambition med fjärrundervisning. Vi klappade oss själva på axeln och var stolta över det arbete vi gjorde med fjärrundervisning. Jag blev tillfrågad om jag ville bli förstelärare inom kommunen. Vi kände oss också rätt ensamma i rollen, och jag tror att vi såg programmet som en möjlighet att få mer kunskap, dela erfarenheter och känna ett sammanhang. Programmet i sig har varit så spretigt, och stundtals har jag jag ifrågasatt vad det är vi gör, rätt högljutt. Som deltagare har det varit svårt att få en helhetsbild över vad programmet egentligen fokuserade på och det är inte helt klart än. Samtidigt har det gett mig erfarenheter och bekräftelse att det jag håller på med är unikt och att alla lärare mår bra över att tänka över vilka lärplattformar man använder, hur man designar ett klassrum (både fysiskt och digitalt). Jag har tänkt mycket på relationsskapande över lag - både digitalt och analogt. Men framförallt har jag gjort om en del av min traditionella undervisning för att likna en fjärrundervisning mer. (Lärare)

Under fokusgruppen diskuterade styrgruppsrepresentanterna effekter av programmet på individnivå. Flera styrgruppsrepresentanterna lyfter att programmet har medfört att lärarna har fått en utvecklad professionalism som stärkt dem, samt att de utvecklat ett gemensamt språk för att navigera i fjärr- och distansundervisning.

Vi har ett gemensamt språk som vi har vidareutvecklat utifrån detta. De lärare som varit med i projektet har använt en tydlig modell för att lägga upp sina kurser, sin undervisning och sin pedagogik. Det är väl den stora effekten. Att vi har använt den modellen i den gruppen och jobbat med tydligare fokus på att skapa relationer och trygghet tidigare i kurserna. (Styrgruppsrepresentant)

Man säger också att de olika undervisningsformerna - fjärrundervisning och närundervisning - berikar varandra. Man kan ta med sig saker som man har upptäckt i fjärrundervisningen in i klassrummet osv. Det finns en förstärkande effekt där. Sen är lärarna även stolta. De har jobbat med fjärr och distansundervisning innan programmet och de trodde att de skulle få lära sig väldigt mycket nytt och att de skulle få känna att de hade en lång resa att gå, men de känner sig snarare stärkta i att både det organisatoriska och pedagogiska har man ganska bra koll på, redan sen innan. De har blivit stoltare, så kan jag väl säga. (Styrgruppsrepresentant)

Därtill lyfter styrgruppsrepresentanterna att medverkan i programmet bidragit till en ökad förståelse och insikt om fjärr- och distansundervisning didaktik. En styrgruppsrepresentant framför att det inte bara går att ta närundervisning och stoppa den i en distanssituation utan att det krävs mer.

Det är inte enklare med distansundervisning, utan tvärtom. Att skapa struktur, att få med sig deltagarna, relationer, allting sådant kräver mer finesse. Jag tycker det har varit mycket givande, nu nämner jag bara några lärdomar. (Styrgruppsrepresentant)

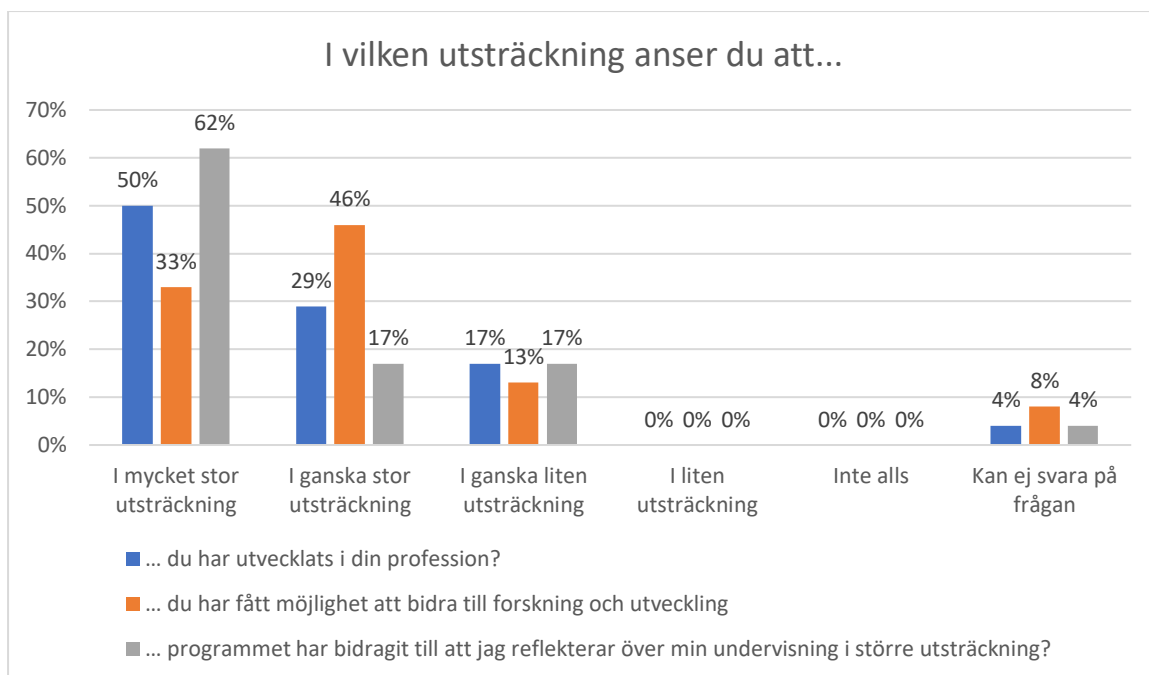
Fortsättningsvis lyfter några styrgruppsrepresentanter att medverkan i programmet har varit stärkande och att de fått många goda exempel från runt om i landet. Även att nätverk har fördjupats och utvidgats ses som en god effekt av programmet. Vidare lyfter styrgruppsrepresentanter att de gjort en kunskapsförflyttning.

Höjd kompetens och förståelse för vad det här kan innebära - både i klassrummet och i ett övergripande perspektiv. Lite pulver att använda i debatten - både gentemot politik och gentemot andra skolledare som undrar vad man håller på med och vad detta är för någonting. Så högre kompetens. (Styrgruppsrepresentant)

Styrgruppsrepresentanterna lyfter att medverkan i programmet har gjort att de fått med sig argument för att samtala med politiskt aktiva och andra skolor eftersom det gett en större legitimitet att ha arbetat på ett vetenskapligt sätt.

I enkäten fick lärare svara på frågorna i vilken utsträckning de anser att programmet har bidragit till att de utvecklats i sin profession samt i vilken utsträckning de har fått möjlighet att bidra till forskning och utveckling. Lärarna fick även svara på frågan i vilken utsträckning programmet bidragit till att de reflekterar över sin undervisning i större utsträckning.²

² Även deltagare som har "annan befattning" fick svara på samma frågor som lärare. Eftersom dessa inte undervisar eller räknas som lärare (då de har annan typ av befattning) så har vi valt att inte räkna med deras svar gällande frågor som berör lärar-målen i programmet samt de frågor som berör undervisningen.

Utifrån diagrammet kan vi konstatera att en klar majoritet (79 %) upplever att de i mycket eller ganska stor utsträckning har utvecklats i sin profession. Resterande 21 % uppger att de utvecklats i ganska liten utsträckning eller att de ej kan svara på frågan. Vad det beror på att en femtedel endast har utvecklats i liten utsträckning, framkommer inte av just den här frågan då deltagarna inte har utvecklat svaren vidare. Vad gäller den andra frågan om i vilken utsträckning de anser att de fått möjlighet att bidra till forskning och utveckling kan vi konstatera att lika många (79 %) upplever detta i mycket eller ganska stor utsträckning, medan ungefär en femtedel anser att detta skett i ganska liten utsträckning eller kan ej svara på frågan. På den sista frågan som handlar om huruvida programmet bidragit till att de reflekterar över sin undervisning i större utsträckning, har även här 79 % svarat att detta skett i mycket eller ganska stor utsträckning.

Lärare fick även svara på frågan i vilken utsträckning de har förändrat något i sin undervisning som en konsekvens av medverkan i programmet. Som redovisats i tabellen innan upplevde 79 % att de utvecklats i sin profession, vilket således gör det intressant att undersöka hur många som sedan faktiskt gjort en förändring i sin undervisning till följd av programmet. 80 %³ av lärarna svarade att de i mycket eller ganska stor utsträckning har förändrat något i sin undervisning som en konsekvens av medverkan i programmet. I ljuset av detta är vår tolkning att programmet gjort ett tydligt intryck på medverkande lärare då en klar majoritet svarar att de i stor utsträckning förändrat sin undervisning.

Av respondenterna som besvarade frågan valde 13 stycken att kommentera vad de har förändrat i fritext. Flera nämner att de har utvecklat sin kommunikation med eleverna för att förbättra undervisningen, samt att de testat och använder nya metoder.

³ På just denna enkätfråga blev det ett fel, en lärare valde att uppge två alternativ istället för en. Vi kan inte få fram vem det är eller vilket alternativ som är det rätta alternativet.

Förändrat upplägget av min undervisning utifrån Gilly Salmons femstegsmodell. Jag etablerar kontakt tidigare med eleverna och mellan eleverna, videoåterkoppling för formativ bedömning, förändrade examinationer. (Lärare)

Mycket snabbare kommunikation med elever. Jag är mycket mer kritisk till mina kursrum (som jag tidigare var ganska nöjd med) och försöker stadigt utveckla delar i kurser som inte känns tillräckligt pedagogiska. (Lärare)

Jag testar nya metoder i undervisningen, exempelvis videofeedback. Ökad förståelse för kommunikationens betydelse har påverkat hur man kommunicerar med eleverna. (Lärare)

Andra lyfter att de ändrat undervisningen genom att lektionsdesign, struktur och aktiviteter ser annorlunda ut.

Jag har systematiserat en del saker jag mer gjorde på en höft förut. Jag har förstått betydelsen av den relationella aspekten av lärande i digitala lärmiljöer, vikten av asynkront material och hur det behöver vara upplagt och se ut. (Lärare)

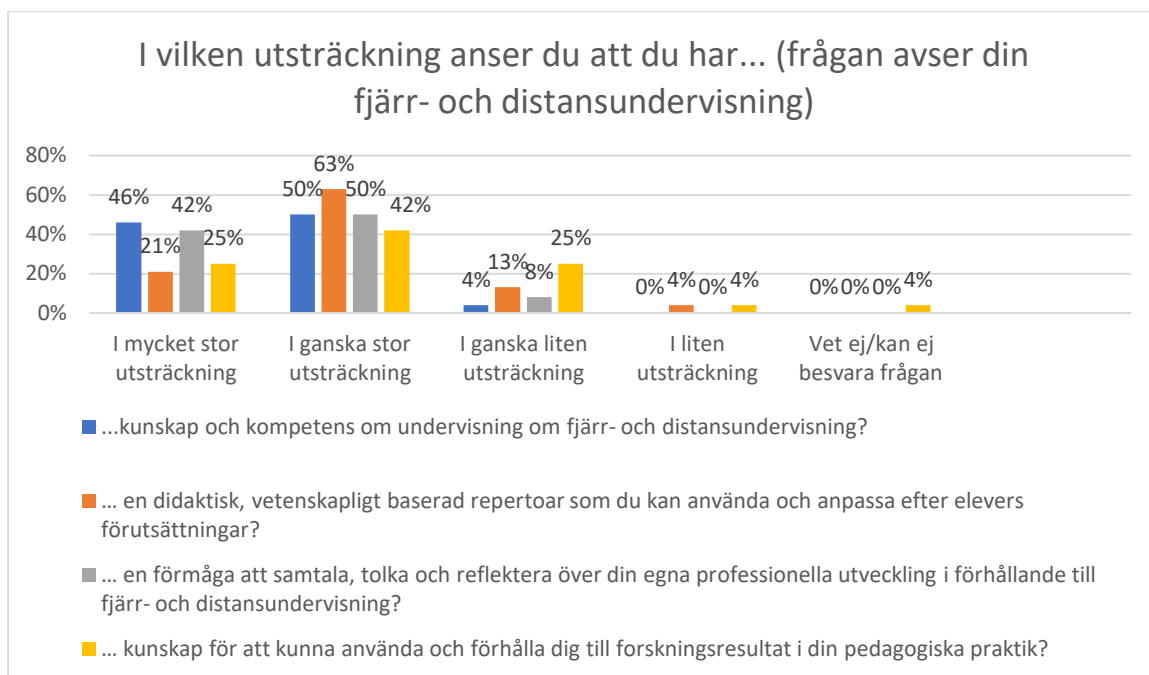
Förändrat både när- och fjärrundervisning. Pauser. Mer indelning i kortare sektioner av lektionen med avstämning, följa hela processen på individ- och gruppnivå. Ökad användning av grupprum för avstämningar. Mer fokus på relation, trygghet som bas, alltid utgå från det. Synliggöra lärandet i kollaborativa verktyg ex. padlet, linoit eller delade dokument. Arbetar ytterligare mer formativt än innan. Ger ännu tydligare stöd med mallar, instruktioner, ännu mer fokus på samtal kring lärande och metakognition med eleverna, att de får syn på sina egna styrkor och får använda dem. Började innan men helt slutat med vanliga prov, använder andra sätt att testa. (Lärare)

Mål med programmet

Det fanns flera mål relaterade till lärarna i FoU-programmet, fyra av dem kommer presenteras under följande avsnitt.

- Det första målet var att lärarna skulle utveckla kunskap och kompetens om undervisning om fjärr- och distansundervisning.
- Det andra var att lärarna skulle utveckla en didaktisk, vetenskapligt baserad repertoar som de kan använda och anpassa efter elevers förutsättningar.
- Det tredje målet var att utveckla en förmåga att samtala, tolka och reflektera över sin professionella utveckling i förhållande till fjärr- och distansundervisning.
- Det fjärde målet var att utveckla kunskap för att kunna använda och förhålla sig till forskningsresultat i sin pedagogiska praktik.

I enkäten fick lärarna svara på frågor relaterade till dessa mål.

Utifrån diagrammet ser vi att lärarna i programmet har utvecklat kunskap och kompetens om fjärr- och distansundervisning. Totalt svarar 96 % (23 av 24) att de upplever att de har utvecklat kunskap och kompetens i mycket eller ganska stor utsträckning. Samma fråga ställdes i enkäten för år 2, då 79 % av lärarna ansåg detta i mycket eller ganska stor utsträckning.

Vad gäller målet att de medverkande lärarna skulle utveckla en ökad didaktisk, vetenskaplig baserad repertoar som de kan använda och anpassa efter elevers förutsättningar så svarar 84 % att de upplever att de gjort detta i mycket eller ganska stor utsträckning. Även detta indikerar en hög måluppfyllelse. Jämfört med år 2 då det enbart var 63% av lärarna upplevde samma sak, vilket tyder på en positiv målförflyttning.

Därtill fanns målet att lärarna skulle få en ökad förmåga att samtala, tolka och reflektera över sin egen professionella utveckling i förhållande till fjärr- och distansundervisning, vilket hela 92 % upplever de har fått i mycket eller ganska stor utsträckning. I jämförelse med år 2 var det 79 % som upplevde samma, vilket återigen visar på en positiv förflyttning av programmets mål.

Det fjärde målet att lärarna skulle få ökad kunskap för att kunna använda och förhålla sig till forskningsresultat i sin pedagogiska praktik visar en något lägre måluppfyllelse. 67 % upplever att de fått detta i mycket eller ganska stor utsträckning. Jämfört med år 2 upplevde 79 % av lärarna detta i samma utsträckning, vilket indikerar en negativ målförflyttning. Vad detta kan bero på är svårt att uttala sig om då ingen valde att kommentera något om detta.

Målet att utveckla kunskap och kompetens om fjärr- och distansundervisning fanns uppsatt även för rektorer, representanter på förvaltnings/ledningsnivå och de med "annan befattning". Hela 93 % av dessa upplever att de ökat sin kunskap och kompetens i fjärr- och distansundervisning i mycket stor eller ganska stor utsträckning. I kontrast var det 44 % som upplevde samma under år 2 av programmet,

vilket visar en stor förflyttning mot uppfyllandet av programmets mål även för denna målgrupp. Fler mål med programmet på rektors- och förvaltningsnivå presenteras längre fram i rapporten.

Kollegiala lärandet

I enkäten fick samtliga respondenter beskriva hur det kollegiala arbetssättet på deras skola/verksamhet har utvecklats under medverkan i programmet. Flera lärare lyfter att medverkan i programmet har utvecklat det kollegiala arbetssättet genom att lärarna ingått och fortsätter ingå i olika forum, som smågrupper, workshops och föreläsningar, för att dela med sig av lärdomar. Framför allt har faktumet att de fått avsatt tid för kollegialt lärande varit värdefullt för dess utveckling. Därtill lyfts det att det kollegiala lärandet utvecklats genom att fler delar med sig av kurser och kursupplägg.

Första och viktigaste parametern för kollegial samverkan är tid, och det har vi fått avsatt nu. Alla har förstått styrkan i att dela med sig av tankar och planeringar. (Lärare)

Vi pratar mer om hur man kan göra saker i lärplattformen. Vi avsätter lite tid men med kortare mellanrum för att faktiskt visa varandra hur man kan göra och väcka idéer hos varandra. (Lärare)

Vi har haft studiedagar och pedagogiska caféer där vi har delat med oss av våra erfarenheter. (Lärare)

Vi hade ett kollegialt arbetssätt redan innan. Här har fokus dock kommit att hamna på digitalisering, distansundervisning. Fler har även börjat dela med sig av sina kurser och kursupplägg samt goda exempel. Mycket positivt. (Förvaltningsnivå)

Vidare lyfter några lärare och en rektor att det kollegiala lärandet utvecklats som en effekt av medverkan i programmet genom att ämnesöverskridande diskussioner har tagit plats, vilket det inte har gjort innan.

Till en början var det en del i gruppen som bara såg undervisning på ett sätt och just utifrån deras ämne och att vi inte kan ha ämnesövergripande diskussioner, vilket har ändrats markant. (Lärare)

I den grupp lärare som har deltagit i programmet har erfarenhetsutbytet och diskussionerna givetvis ökat. Men erfarenheter och tankar sprids även i ämnesgrupper och mellan arbetslag. Mestadels informellt, men även information om Ifous-programmet på exempelvis personalkonferenser. (Lärare)

Vi har valt att ha med lärare med olika ämnesbehörigheter i programmet. De lärare som är med i programmet har tid för samtal och reflektion runt träffar i programmet samt för att undersöka och prova att implementera i undervisningen.

Dessa lärare sitter sedan i olika ämneslag där delar de med sig av det som de får till sig. Ifokusgruppen har även ansvarat för studiedagar med efterföljande disussioner. (Rektor)

Några få lärare och deltagare på förvaltningsnivå lyfter att det inte skett någon utveckling vad gäller det kollegiala arbetssättet, och att det är få kollegor som visar intresse för programmet.

Inget alls. Kollegorna tittar på mig som jag vore ett ufo. Ett särbehandlat barn som fått så mycket tid, uppmärksamhet och frånvaro för ett program som rör några få elever. Försöker jag ge tips eller ideer på hur man kan arbeta mer digitalt har jag bemöts med korsade armar och suckar från en kollega. En annan sa att hen inte tycker vi ska satsa på fjärr - för det inte fungerar. Så nej, det har nog inte utvecklats kollegialt.. vi har haft ETT tillfälle på ett apt där vi fick prata lite. (Lärare)

Jag arbetar i en liten organisation där alla anställda i princip har egna verksamhetsområden att ansvara över och därmed arbetar vi inte med samma saker. Vårt arbetssätt har inte påverkats i någon högre grad. (Förvaltningsnivå)

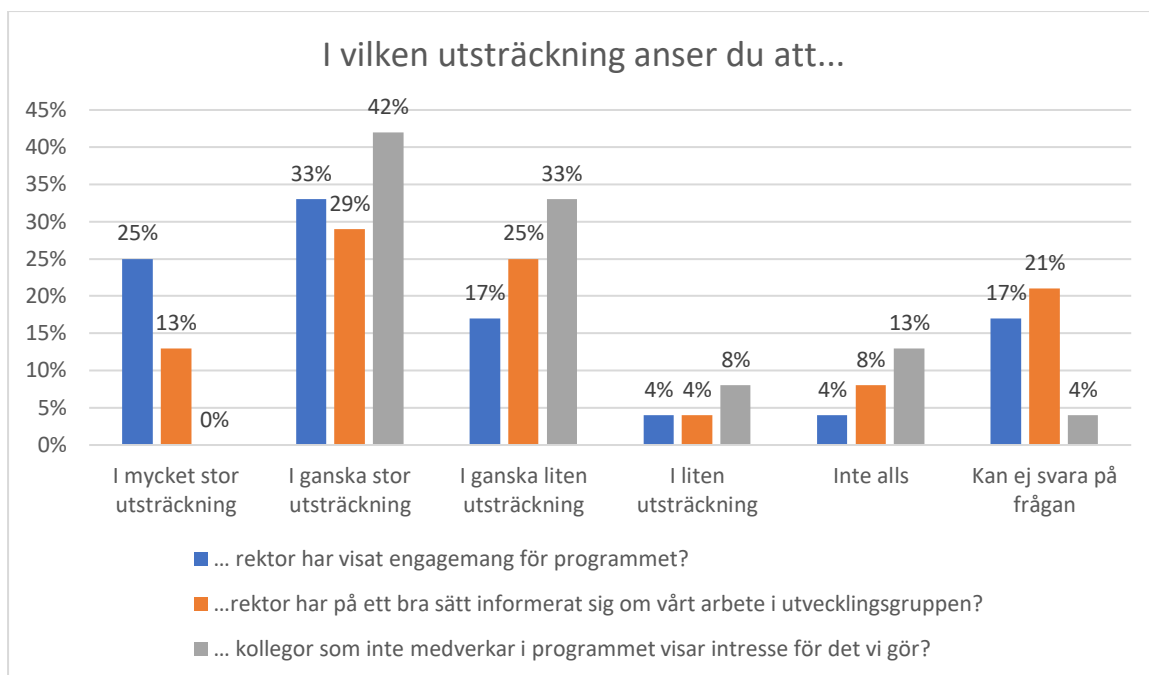
Även under fokusgruppen framgick det från flera styrgruppsrepresentanter att det kollegiala lärandet, som bland annat gav insikt i hur olika aktörer arbetar med fjärr- och distansundervisning, var ett av mervärdena i programmet.

I enkäten fick lärarna även frågan i vilken utsträckning de upplever att de har utvecklat sitt engagemang för kollegialt lärande, och 79 % upplevde att de gjort detta i mycket- eller ganska stor utsträckning. Resterade 21 % upplevde att detta skett i ganska liten eller liten utsträckning, alternativt att de inte kunde svara på frågan. Därtill fick lärarna frågan i vilken utsträckning de upplever att de har blivit bättre på att utveckla undervisning tillsammans med sina kollegor, varpå 67 % upplevde detta i mycket eller ganska stor utsträckning. Detta tyder, i kombination med vad lärarna gav sken av i fritextfrågan, på att det kollegiala lärandet har blivit bättre hos många som en effekt av medverkan i programmet.

2.2 Programmets innehåll och upplägg

Deltagarnas upplevelse av programmets innehåll och stöd

I enkäten tillfrågades lärare i vilken utsträckning de upplever att rektorn har visat engagemang för programmet samt om hen informerat sig om arbetet i utvecklingsgruppen. De fick även svara på frågan i vilken utsträckning de anser att kollegor som inte medverkat i programmet har visat intresse. Resultatet redovisas i diagrammet nedan.

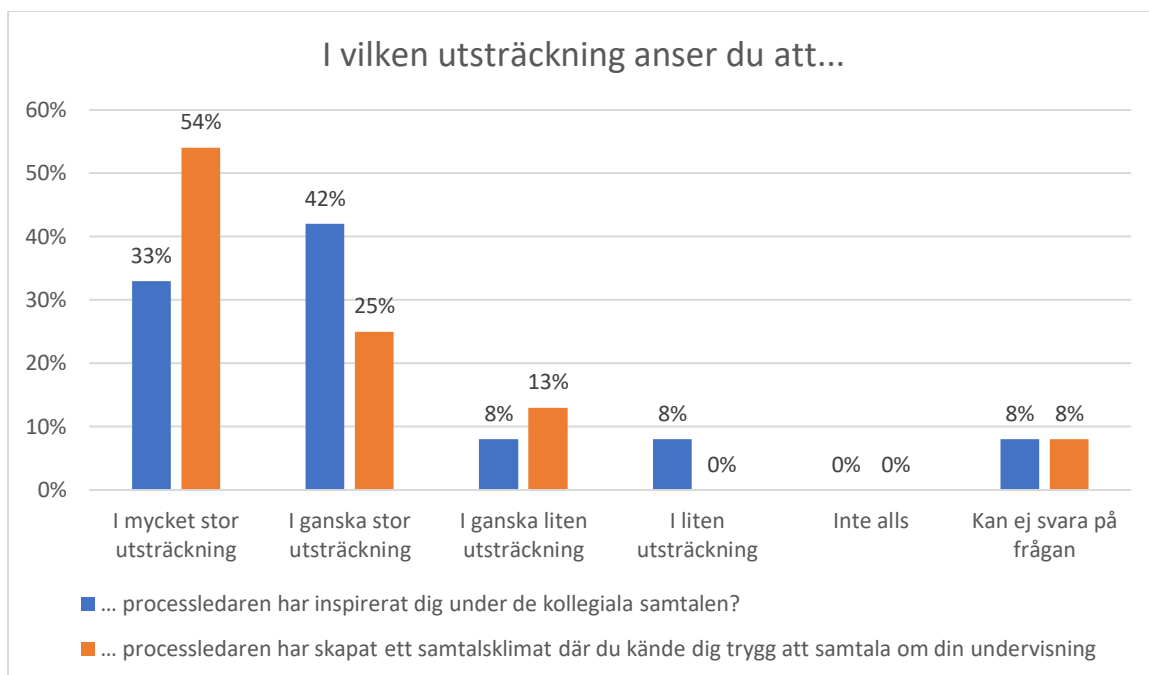

Svaren visar att 58 % av alla lärare upplever att rektorn visat engagemang för programmet i mycket eller ganska stor utsträckning, samt att 42 % upplever att rektorn informerat sig på ett bra sätt om arbetet i utvecklingsgruppen. Samtidigt upplever 25 % av respondenterna att rektorn i ganska liten/liten utsträckning eller inte alls visat engagemang för programmet, och 37 % upplever att rektorn inte informerat sig på ett bra sätt om arbetet i utvecklingsgruppen. En relativt stor del av lärarna anser alltså att rektorn inte visat engagemang för programmet eller informerat sig på ett bra sätt om arbetet. Vi ser även att respondenter inte upplever att deras kollegor har visat intresse för programmet i särskilt stor utsträckning. Ingen upplever att deras kollegor i mycket stor utsträckning har visat intresse för deras arbete. 42 % säger i ganska stor utsträckning, medan 54 % anser att det skett i ganska liten eller liten utsträckning alternativt inte alls.

En lärare kommenterar i fritext att det funnits brist på engagemang från högre nivåer.

Det har också varit ett problem att cheferna halkat efter i sin kunskapsnivå och faktiskt bitvis helt tappat kontakten med den utveckling som skett i vår undervisning. (Lärare)

Lärarna fick även svara på frågor kring i vilken utsträckning processledaren har inspirerat dem under de kollegiala samtalen samt i vilken utsträckning processledaren har skapat ett tryggt samtalsklimat för samtal om undervisningen.

Diagrammet visar att 75 % upplevde att deras processledaren inspirerat dem i mycket eller ganska stor utsträckning under de kollegiala samtalen, och att 79 % upplevde att processledaren skapat ett tryggt samtalsklimat i mycket eller ganska stor utsträckning.

Vidare i enkäten fick samtliga respondenter svara på i vilken utsträckning de upplever att FoU-programmets olika arbetsformer och stöd lett till att de har utvecklats i sitt arbete. De olika arbetsformerna de fick ge omdöme om var utvecklingsseminarier, informationen på programmets interna webbsida på Google Sites, utvecklingsgruppens diskussioner, utvecklingsgruppens arbete inom programmets teman, samverkan och diskussioner med andra skolor under samma huvudman som också är med i programmet, samverkan och diskussioner med deltagare från andra huvudmän i programmet, stöd/styrning från Ifous, stöd/återkoppling från forskare och korta webinarier mellan utvecklingsseminarierna.

Utvecklingsseminarierna samt utvecklingsgruppens diskussioner och arbete inom programmets teman var de arbetsformer och stöd som lett till att deltagarna utvecklats i sitt arbete allra mest.

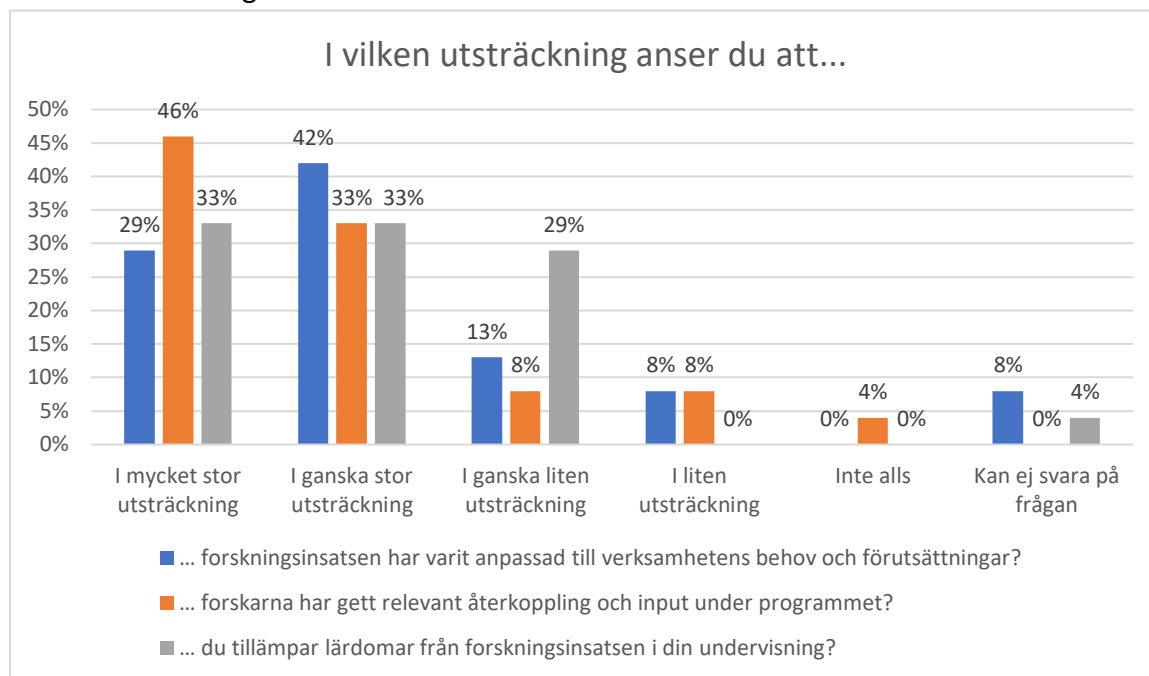
Samtliga respondenter fick även möjlighet att ge kommentarer i fritext. De kommentarer som ges angående FoU-programmets olika arbetsformer och stöd är bland annat önskemål om ökat utbyte mellan skolor från andra huvudmän med samma problematik.

Diskussionerna i utvecklingsgruppen är "närmare" eftersom vi är i samma verksamhet, men diskussioner med andra huvudmän kan leda till en annan förståelse och andra tankar. (Lärare)

En annan respondent kommenterade att interna hinder har försvårat gemensamma diskussioner och samarbeten.

Forskningsinsatsen

I enkäten tillfrågades lärare om deras upplevelse av forskarinsatsen. Resultatet presenteras i nedanstående diagram.

71 % av lärarna anser att forskningsinsatsen i mycket eller ganska stor utsträckning varit anpassad till verksamhetens behov och förutsättningar. Vidare upplever 79 % att forskarna i mycket eller i ganska stor utsträckning gett relevant återkoppling och input under programmet. Lärarna fick även svara på frågan i vilken utsträckning de tillämpar lärdomar från forskningsinsatsen i deras undervisning. Här svarar 66 % att de gör detta i mycket eller ganska stor utsträckning. 29 % (7 av 24 lärare) svarar i ganska liten utsträckning. Viktigt att lyfta fram i sammanhanget är att styrgruppsrepresentanter under fokusgruppen vid ett flertal tillfällen lyfte fram värdet av att Ifous processledare hade även forskningsansvaret. Detta menade de förtydligade forskningens värde i programmet, synliggjorde kopplingar mellan utveckling och forskning och kunde verkligen göra forskningen praktiskt användbar.

Utmaningar i programmet

Samtliga respondenter fick i fritext beskriva vilka hinder de ser i genomförandet av FoU-programmet. Samtliga svar har analyserats och kategoriserats i fyra kategorier, vilka beskrivs nedan.

Det första hindret respondenterna lyfter fram är att medverkan i programmet varit tids- och resurskrävande. Flertalet lyfter att de inte haft avsatt tid i sina tjänster för att genomföra olika moment i programmet, vilket varit ett hinder. Flera lyfter således att mer tid hade behövts avsättas på verksamheterna.

I början hade vi inte tid i våra tjänster för detta. Jag hade önskat att det var tydligt från Ifous sida till cheferna att det är önskvärt. Det var väldigt svävande svar kring det och ingen av oss förstod vilken tid vi förväntades lägga ner. (Lärare)

För att kunna fördjupa sig, testa, ändra sig krävs tid. Organisationen behöver inse att utveckling och kompetenshöjning kräver tid, inte bara till kollegiala möten utan för att kunna testa nya saker i den egna undervisningen. (Lärare)

TID. Budgetera en tidsresurs för respektive uppdrag så huvudmannen vet vilken kostnad det innebär. (Förvaltningsnivå)

Det andra hindret för genomförandet av programmet som lyfts fram är bristfälligt engagemang och förankring från olika nivåer. Deltagarna lyfter fram att det funnits brist på engagemang från olika led hos deltagande aktörer. Det beskrivs att engagemanget har brustit på huvudmannanivå, verksamhetsnivå och individuell nivå. Det första hindret som lyftes, tidsbrist, hänger ihop med denna kategori då flera lyfter att engagemangsbrist bland annat tagit sig uttryck genom att lärarna inte fått avsatt tid för att arbeta med programmet. Flera lyfter att det ett framgångsrikt genomförande av programmet kräver mer engagemang på olika nivåer.

Hinder för genomförande av programmet har varit att det funnits brist på vilja från skolledningen, och tro på programmet från kommunens sida. Kommunen jobbar aktivt med att stänga ner öskolorna. (Lärare)

Rektor på grundskolan har varit med i gruppen, men denne har också bytts under programmets gång. Större engagemang från hans sida skulle ha hjälpt oss att exempelvis få mera tid avsatt. (Lärare)

Att vara med i ett forskningsprogram/utvecklingsarbete kräver stöd och engagemang i alla led. Det räcker inte med engagerade deltagare och tilldelade ekonomiska resurser (för att möjliggöra själva deltagandet i ett utvecklingsarbete, exempelvis i Ifous) utan även mellanchefer (i det här fallet rektorer) måste vara nyfikna, ivriga, stödjande, ifrågasättande, pådrivande och möjliggörare på sin nivå för att deltagarna ska känna att de verkligen har ett mandat att jobba med och prioritera utvecklingsfrågorna. (Förvaltningsnivå)

Organisationerna lokalt MÅSTE stödja de som engagerar sig. Det är inte enkelt att ha vanlig verksamhet, lektioner och möten, igång samtidigt som man ska hinna utveckla distanskurserna, läsa extra material och vara med på möten med Ifous. (Lärare)

Förutsättningar för utvecklingsgruppens arbete med gemensam mötestid hade kunnat undvikas. Ännu tydligare inför programmet att detta är en förutsättning. Uppmärksamma ännu mer vikten av en lokal dialog/kommunikation i hela styrkedjan för att utvecklingsgruppen inte ska isoleras och att kunskap, metoder kan spridas mer i förvaltning. Att det är brist på verklig insikt vad som krävs i

organisation, ledning som är de svaga länkarna för ett lyckat resultat. Måste finnas en plan, strategi hos huvudmannen. (Lärare)

Det tredje som respondenterna lyfter som ett hinder för programmets genomförande är Corona-pandemin. Framförallt lyfts det att pandemin bromsat nätverkandet och det kollegiala lärandet. Däremot ses pandemin inte enbart som något negativt, utan det lyfts också fram som något som berikat programmet och gjort så att de kunnat genomföra programmet snabbare.

Pandemin, har på ett sätt varit ett hinder. Det var så otroligt kul att åka ner till Stockholm och sitta och surra vid fikaborden tillsammans med andra deltagare. MEN, pandemin har ju även varit som ett verkligt scenario där alla måste sända på distans. Vi har fått använda våra kunskaper för hur man skapar bra möten via Zoom. (Lärare)

Pandemin har också lett till att seminarierna fått genomföras på distans, de har varit bra men det blir inte lika mycket "nätverkande" när man ses digitalt. (Förvaltningsnivå)

Det sista och fjärde hindret som kan identifieras bland enkätsvaren, är att byte av skolledning och/eller personal under programmets gång varit ett hinder samt utvecklingsgruppens sammansättning hos en huvudman. Detta anses ha bromsat programmet och gjort det svårt att dra nytta av det fullt ut.

För oss har utvecklingsgruppens sammansättning definitivt påverkat. Vidare anser åtminstone jag att antalet möten som hållits i den borde ha minskats ned. Vissa var väldigt ivriga med att det skulle hållas möten, men tidvis var uppslutningen låg och ifråga om innehåll kändes det ofta ovärt. Vidare har kommunikationsvägarna och materialförvaringen inte varit optimal. Ibland har saker och information lagts upp via Facebook och ibland har det skickats via mejl, och i den gemensamma gruppen på Google Drive har en massa mappar gjort det synnerligen svårt att lista ut vart man ska sätta saker och var man kan hitta saker och ting. Saker ska vara lätta att hitta, och gärna samlas på samma ställe - så resonerar jag ifråga om onlinematerialet som jag använder till mina onlinekurser, och så borde även utvecklingsgruppen ha resonerat i större grad. (Lärare)

Vi var i en stor förändringsprocess mitt under programmet vilket gjorde att vi fick dra ner på tempot. Lärare och skolledare var tvungna att fokusera på att få skolan att rulla på och då var det egentligen bara utvecklingsseminarier som vi var delaktiga i, inget mer. (Rektor)

I likhet med enkätsvaren bekräftar fokusgruppen att Corona-pandemin setts som en utmaning för genomförandet av programmet:

Största utmaningen har tveklöst varit pandemin. Mycket har vi ju kunnat göra digitalt och de ska man göra framtiden också tycker jag. Men det är också viktigt

att ha träffar där man jobba på plats och utveckla tankar och så, det blir ett mervärde att ha fortbildning på plats. (Styrgruppsrepresentant)

Vidare betonar flera styrgruppsrepresentanter att programmets syfte och mål har varit vagt och därmed en utmaning. Faktumet att de deltagande verksamheterna haft olika syfte och behov har setts som en utmaning då erfarenheterna hos huvudmännen inte alltid känts relevanta för den egna verksamheten. Delvis ser de att det hade varit mer gynnsamt om programmet genomförts tillsammans med huvudmän med liknande utmaningar, i stället för det bredare grepp som programmet haft om både fjärr- och distansundervisning. Samtidigt lyfter de att det bredare utbytet varit insiktsfullt och en berikning.

Det här är jag lite dubbel i - det var inte så många grundskolor med. Jag vet att mina medarbetare ibland har upplevt att man inte tycker att det träffar riktigt där man är. Hade man kunnat få flera enheter eller huvudmän med samma typ av utmaningar så hade det varit fördelaktigt. Det finns ju flera kommuner som har skärgård, kommuner som har glesbygdsproblematik. Det är en utmaning att få det att kännas relevant för hela verksamheten hela tiden. Samtidigt som man inte ska sticka under stolen med att det finns en berikning också att höra helt andra perspektiv. Där är jag inte lika säker på att det har varit så negativt, men kanske en större vikt på just fjärrundervisning grundskola hade varit viktigt och rätt för oss. (Styrgruppsrepresentant)

Jag tror det hade varit bra om man hade kunnat få en grupp som bara körde distans och en som körde fjärr. Vi tyckte de var lite vagt. Vad var egentligen vår insats gentemot forskningen? Vad är det vi skulle leverera för material till forskarna? Det upplevde vi som otydligt. Sen kanske vi har levererat forskning som de har nytta av, men vi är inte riktigt inne på vad vi skulle leverera och hur skulle det skulle dokumenterats. Att det skulle kunna varit tydligare. Eller också så kunde det inte vara det, men då får man också förklara varför. (Styrgruppsrepresentant)

Något som varit en utmaning för oss har varit att både syfte och mål med programmet har upplevts som vagt i vår organisation. Många som långt inne i programmet och ännu idag kanske inte riktigt vad syftet och målet var. Själv är jag också lite osäker på det, för redan från början i programmet för att överhuvudtaget få till någonting så togs väldigt breda grepp - både fjärr och distans. Tidigt pratades det om antingen fjärr eller distans - men det blev för litet liksom. Det kan ha gjort att det från början var lite vagt för det behövde omfamna mycket för att någonting ens skulle bli av. Bättre att det blir av sen får vi se var det tar vägen. Det kanske har påverkat en del under programmets gång. Sen finns det fördelar med det - det är som allting - det har gjort att det funnits ett brett spelrum att kunna påverka vad som ska hända inom programmet. Det är tudelat även det. (Styrgruppsrepresentant)

Därtill diskuterar även styrgruppsrepresentanter att programmets tidslängd inneburit olika svårigheter. De lyfter att en 3-årig period gör motivationen svår att upprätthålla, samt att det är svårt

att få medverkande att få avsatt tid för att genomföra programmets olika moment under hela perioden.

En lång programperiod kan ju alltid medföra risker för att man tappar fart för det hinner bli personalförändringar. Det har vi råkat ut för. Det har löst sig bra ändå, men det finns risker i det. Sen förlängde vi ju programmet lite ytterligare här då. (Styrgruppsrepresentant)

En stor utmaning hos oss har varit att hitta de gemensamma tiderna för utvecklingsgruppen att träffas när man kommer från fyra olika organisationer. Det som jag också funderade kring var att det är ett tre årigt program och det är viktigt att det finns långa program för att man ska hinna se några effekter och nå målen. Samtidigt om jag som processledare, eller som skolledare, inte lyckas engagera - så kan det bli ganska tunt mot slutet när projektet är så pass långt att det ramlar bort folk. Det gäller att kunna inspirera under hela den långa tiden om engagemang minskar från deltagare. Det känner jag här i alla fall, att man fått för mycket att göra som lärare, och man har tappat fokus på de man ska göra. Man vill ha ett slut. Lite utmaningar finns här. (Styrgruppsrepresentant)

Det som har stärkt min förståelse är att det är så oerhört svårt att lärarna ska få tid att jobba i den här typen av projekt. De upplever att det är viktigt. Jag säger det igen, det är svårt om de inte får skolledarnas stöd. Vikten av skolledarnas stöd, det ser jag om och om igen. (Styrgruppsrepresentant)

Slutligen diskuterar styrgruppsrepresentanterna att den digitala mognaden hos de medverkande sågs som en utmaning, och även att det var splittringar inom de olika medverkande grupperna:

Du ställde frågan om vi hade velat göra något annorlunda. Jag tänker att vår ambitionsnivå kanske var lite för hög då vi gick med tre olika utvecklingsgrupper. Det har gett lite splittring för oss. Jag tror att ifall vi skulle gjort annorlunda att vara mer fokuserad på det ena eller det andra. (Styrgruppsrepresentant)

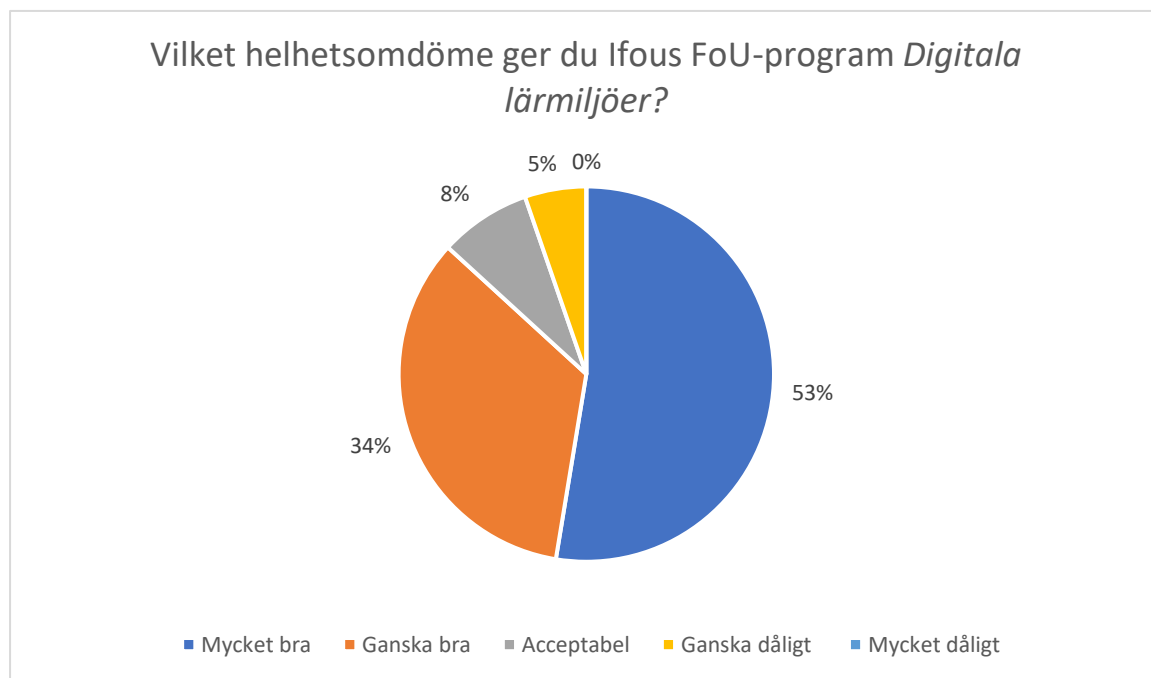
Vi märkte att den digitala mognaden hos lärare och i de olika utvecklingsgrupperna var väldigt olika. Det var den ena delen, sen hade vi stora bekymmer med tekniken. Det tyckte jag vi pratade väldigt lite om - hur viktigt och hur avgörande det är att tekniken fungerar hela vägen. Det har vi fått jobba lite i motvind med. Det tror jag även andra har råkat ut för. Just säkerställa den digitala mognadsgraden hos de som deltar är jätteviktigt för att få de positiva effekter man önskar. (Styrgruppsrepresentant)

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att de generella utmaningarna i programmet i stor utsträckning varit relaterade till att de deltagande inte upplever att de haft tillräckligt avsatt tid för genomförandet av programmet samt att det varit bristfälligt engagemang från olika

nivåer. Man pratar även om att programmet varit vagt i syfte och mål, och att det potentiellt hållits ett för brett grepp om ämnet.

Helhetsomdöme av programmet

Samtliga deltagare tillfrågades vilket helhetsomdöme de ger Ifous FoU-program *Digitala lärmiljöer*.

Utifrån cirkeldiagrammet ser vi att 87 % av respondenterna anser att programmet varit mycket eller ganska bra. 13 % anser att programmet varit acceptabelt eller ganska dåligt.

Några respondenter väljer att kommentera i fritext helhetsomdömet. Flera poängterar att programmet varit välutformat och inspirerande.

Programmet är välutformat och det har varit väldigt inspirerande! Som deltagare har man känt sig som "en i gänget" och det har varit förväntningar på en att vara delaktig och dela med sig av sina erfarenheter samt det man provat i sin undervisning. (Lärare)

De som varit mindre nöjda med programmet upplever att programmet och dess mål varit spretigt. Flera önskar att programmet skulle varit tydligare utformat.

Inledningsvis kändes uppdraget/arbetet lite luddigt och det tog rätt lång tid att hitta en samsyn kring uppdraget i utvecklingsgruppen. Det var ibland svårt att förstå vad vi skulle göra med all information även om det delvis fanns bra vägledning. Detta kan också bero på min och utvecklingsgruppens ovana att själva driva verksamhetsnära forskning och vad det kan innebära i praktiken. Vi hade lärare som hoppade av eftersom hen inte kunde se framför sig vad programmet

kunde leda till, utan som behöver tydliga uppgifter, ramar och relativt snabb feedback för att kunna jobba med utveckling. (Förvaltningsnivå)

Det har varit så spretigt från början. Svårt att veta varför vi gör det här, vart vi är på väg och syftet med arbetet. (Lärare)

I fokusgruppen diskuterade styrgruppsrepresentanterna deras helhetsbild av programmet. Det som de medverkande styrgruppsrepresentanterna lyfte fram som framgångsfaktorer i programmet var bland annat forskningsanknytningen eftersom det gett en styrka och legitimitet åt projektet. Därtill lyfts forskarinsatserna samt programmets innehåll och struktur även fram som framgångsfaktorer.

Just det här med forskningsanknytningen har varit en framgångsfaktor. Det var en utav anledningarna till att vi gick med från början. Det var initiativ från vuxenutbildningen där man tidigare har sett att det saknas mycket forskning på området. Det har känts som väldigt bra och stimulerande. (Styrgruppsrepresentant)

Det som har varit en framgångsfaktor i programmet tycker jag, med anledning att det varit så långt, har varit att man ändå haft tydliga temaområden och det har bidragit till att man har känt lite förnyad kraft inför varje nytt tema. Det tycker jag har varit väldigt bra. (Styrgruppsrepresentant)

Därtill ses det kollegiala lärandet och utbytet med andra huvudmän och aktörer som en framgångsfaktor i programmet av styrgruppsrepresentanterna.

Jag vill lyfta det här med utbytet. Vi är en liten kommun och utbytet med andra aktörer som jobbar med fjärr och distans är mycket värdefullt som en liten kommun. Det tycker jag är en sak att lyfta in. (Styrgruppsrepresentant)

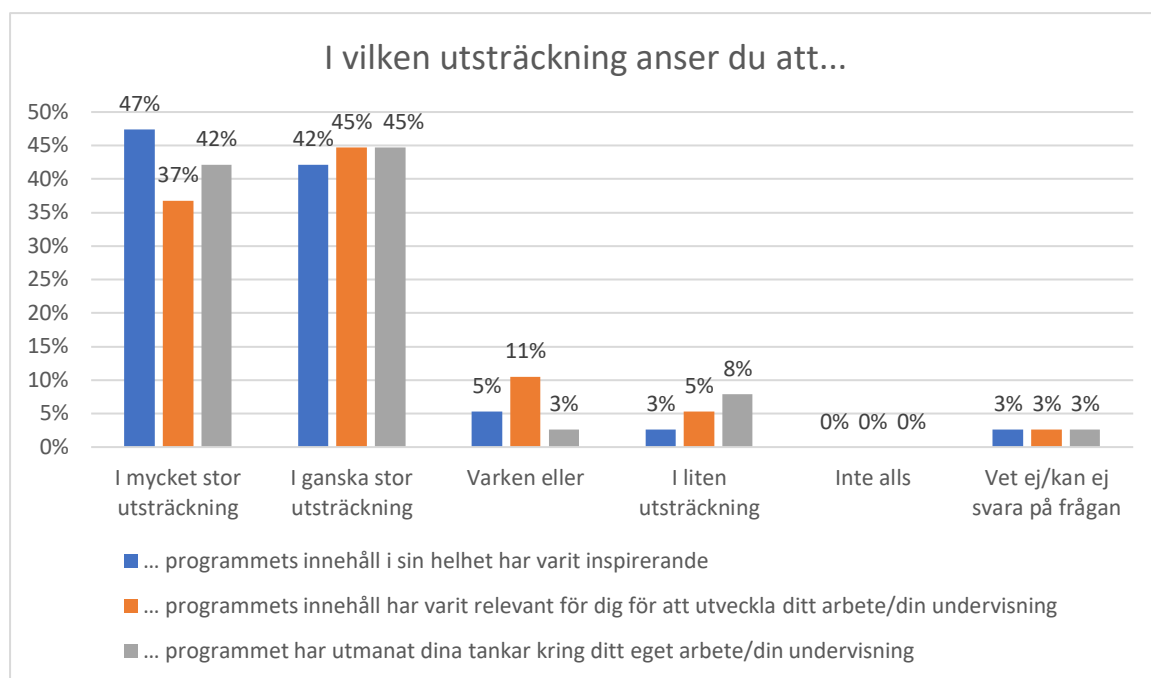
Vidare lyfter styrgruppen att mixen av fysiska och digitala träffar har varit tillfredställande. De betonar att ifall programmet enbart hade utgjorts av enbart fysiska träffar eller digitala träffar så hade programmet troligtvis inte blivit lika bra.

Jag tycker också en bra mix av distans och IRL skulle vara lyckosamt om man gick in i ett nytt projekt. Allt behöver inte vara det ena eller det andra. (Styrgruppsrepresentant)

Den digitala plattformen har varit en framgångsfaktor. Sen tycker jag att ifall man hade haft möjlighet att göra om programmet - från början var tanken att alla träffar skulle vara fysiska - en mix av dem - både en blandning av fysiska och digitala träffar. (Styrgruppsrepresentant)

I enkäten tilldelades samtliga deltagare frågorna i vilken utsträckning de anser att programmets innehåll i sin helhet har varit inspirerande samt i vilken utsträckning de anser att programmets innehåll har varit relevant för dem för att utveckla sitt arbete/sin undervisning. Därtill fick de även svara på

frågan i vilken utsträckning de anser att programmet har utmanat deras tankar kring sitt eget arbete/sin undervisning. Resultatet redovisas i diagrammet nedan.

Svaren visar att 89 % av alla respondenter anser att programmets innehåll i mycket eller ganska stor utsträckning varit inspirerande samt att 82 % anser att programmets innehåll i mycket eller ganska stor utsträckning varit relevant för att utveckla sitt arbete eller sin undervisning. I kontrast är det enbart 3% som upplever att programmets innehåll varit oinspirerande och 5% som anser att programmets innehåll varit irrelevant. Vi ser även att 87 % anser att programmet har utmanat deras tankar kring sitt arbete/sin undervisning i mycket eller ganska stor utsträckning.

Slutligen fick även samtliga respondenter frågan i vilken utsträckning de anser att de kommer använda lärdomar från programmet som stöd i att fortsätta att utveckla sitt arbete/sin undervisning, på vilket 84 % svarade i mycket eller ganska stor utsträckning.

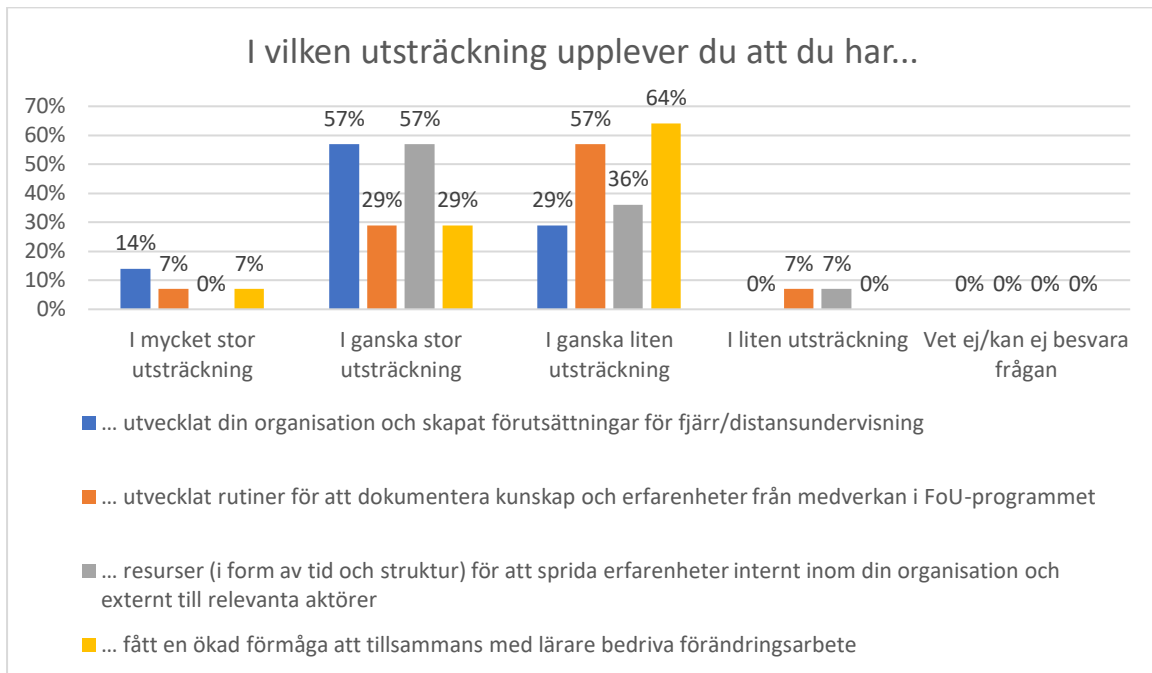
2.3 Huvudmännens struktur och planering framåt

Spridning och struktur på hemmaplan

För rektorer och representanter på förvaltnings/ledningsnivå finns fyra mål med programmet.

- Det första målet handlar om att huvudmannen ska ha fått ökad kunskap och kompetens om undervisning om fjärr- och distansundervisning, vilket tidigare redovisats i rapporten.
- Det andra målet är att de ska ha utvecklat sin organisation och skapat förutsättningar för fjärr- och distansundervisning.
- Det tredje målet är att ha utvecklat rutiner för att dokumentera kunskap och erfarenhet från medverkan i FoU-programmet, och sprider resultatet internt inom organisationen och externt till relevanta aktörer.

- Det sista målet är att rektorer och representanter på förvaltnings/ledningsnivå ska ha fått en ökad förmåga att tillsammans med lärare bedriva förändringsarbete.

Medverkande rektorer, skolchefer, utvecklingsledare eller de med annan befattning ombads svara på ovanstående fråga.

Diagrammet visar att 71 % upplever att de i mycket eller i ganska stor utsträckning har utvecklat sin organisation och skapat förutsättningar för fjärr- och distansundervisning, medan 29 % anser att detta skett i ganska liten utsträckning. Vad gäller frågan i vilken utsträckning de upplever att de har fått en ökad förmåga att tillsammans med lärare bedriva förändringsarbete så anser enbart 36 % att detta skett i mycket eller ganska stor utsträckning, medan 64 % anser att detta skett i ganska liten utsträckning.

Gällande frågan ifall de utvecklat rutiner för att dokumentera kunskap och erfarenheter från medverkan i FoU-programmet så anser enbart 36 % av respondenterna att detta skett i mycket eller ganska stor utsträckning. I kontrast så anser majoriteten, 64 %, att detta skett i ganska liten eller liten utsträckning. 57 % av respondenterna delger att de har resurser för att sprida erfarenheter internt inom sin organisation och externt till relevanta aktörer, medan 43 % anser att de har dessa resurser i ganska liten eller liten utsträckning. Några få, 4 av 14, kommenterade i fritext efter enkätfrågan att de upplever att de inte hunnit delta i den omfattning de önskat och inte lyckats sprida erfarenheterna.

På en annan fråga, som redan redovisats i rapporten, fick lärare svara på frågan i vilken utsträckning de anser att kollegor som inte medverkat i programmet har visat intresse för det de gör. Där svarade endast 37 % att de ansåg detta i ganska stor utsträckning. Vad gäller spridningen så kan således det låga intresset från kollegor även påverka möjligheten till spridning.

Under fokusgruppen diskuterande styrgruppsrepresentanterna hur de ser på möjligheten att sprida och hålla fast i lärdomarna från programmet nu när det officiellt är slut. Det står klart att spridningen

och strukturen av programmet vid dess avslut ser olika ut hos de olika huvudmännen. Någon lyfter att spridningen upplevs som svår då de saknar stöd från kommunen/huvudmannen eller skolan.

Det finns deltagare i den här utvecklingsgruppen som uttrycker att de skulle gärna se sig själva som handledare experter i de här diskussionerna, men de är osäkra på ifall de får de mandaten från sin skollärare. Men de ser att det är det som skulle behövas ute på skolorna. Än en gång så återkommer jag till att man behöver jobba vidare med skolledarna och förtydliga det med sitt ledarskap. Skolledningen eller det ligger kanske mer på huvudmannens bord, men man får försöka påverka från olika håll. (Styrgruppsrepresentant)

Jag tror inte att spridningen kommer att vara på djupet. Det kommer inte tas in på djupet eftersom det är lite ifrågasatt. Tyvärr är inte fjärr och distansundervisning på grundskolan tillåtet i den omfattningen som vi kanske skulle önska. Det kanske inte är så många flera än just de som är i Skärgården som bedriver den. Där kommer vi göra informationsinsatser, men jag tror inte de kommer ha samma djup som det som sker på skolan. (Styrgruppsrepresentant)

Hos några huvudmän har spridningen av programmet redan börjat och/eller har skett parallellt under programmets gång genom internt informationsutbyte. De lyfter att programmets struktur kommer att leva kvar genom att de redan har börjat eller planerar att använda Ifous programidé för att sprida vidare programmet till övrig personal.

Vi har tänkt att köra lite samma upplägg kanske, men på våra enheter som gymnasiet kommer vi köra med all personal så vi får ordentlig spridning och så alla får med sig kunskaperna som vi ser att lärarna har fått som varit med i detta program. Jobba utifrån modellerna, alla de bedriftena som jag lyfte förut kommer att omfatta alla – gemensamt språk, gemensamma plattformar, gemensamt sätt att titta på relationsskapandet, ett gemensamt sätt att titta på hur vi ska lägga upp våra kurser utifrån den modell som våra lärare har använt. Ytterligare forum att prata om betyg och bedömning. (Styrgruppsrepresentant)

En styrgruppsrepresentant lyfter att spridningsarbetet har knutits till förstelärartjänsten som kommer arbeta med spridning av programmets lärdomar efter dess avslut. Hos andra huvudmän planeras sammanställning av materialet från programmet som ska vara tillgänglig för övrig personal. Därtill menar de att programmet kommer leva kvar genom att programmet medfört en kunskapshöjning på verksamheterna som gjort att de har fått en stabilare bas att stå på vad gäller fjärr- och distansundervisning.

Man har fört in diskussionen, det har skapats en kunskapsbank inom ramen för det kollegiala lärandet som vi inte har haft förut som är något att bygga vidare på. Man diskuterar vilka områden man mer kan erbjuda på distans och hur kan vi göra det. Sen har vi den formativa bedömningen som följer med automatiskt där som en fråga. Mer grundad kunskap om det. (...) Nu får vi mer det pedagogiska, didaktiska

och mer tekniska frågor om vad vi ska ha för system och utrustning som stärker och bygger distansundervisningen på ett bra sätt. Jag har nog ganska goda förhoppningar kring att det här inte kommer landa i någon död kunskap, utan jag tror verkligen att det kommer leva vidare på ett bra sätt. (Styrgruppsrepresentant)

Sen tänker jag också att vi har bidragit till att skapa en forskningsbas. Vi har bidragit med att skapa en höjd kompetens genom deltagandet i programmet, som kommer att resultera i forskning och annan litteratur som sen kommer återföras om några år till kanske lärarutbildning eller annan typ av kompetensutveckling där vi indirekt har varit med att sprida. Sen tror jag det kommer komma tillbaka till vår verksamhet den vägen. (Styrgruppsrepresentant)

Det som kommer finnas kvar på skolan är det praktiska, didaktiska och organisatoriska. Det har ju varit två lärare som varit deltagande i gruppen. De har inte fjärr och distansundervisningen i tjänsteplaneringen nu, utan nu är det andra lärare som har det. Då finns det ju ett internt informationsutbyte som jag tänker mig är ganska på djupet. Jag tänker det här med hur man gör feedback, hur man jobbar med bedömning osv. Det är praktiskt drivet, alltså om jag ska ha det här uppdraget i år och inte haft det innan så behöver jag ju suga ur all kompetens och kunskap i form av lärare som har gjort det. Där kommer spridningen att vara stark tänker jag. Ganska praktisk och didaktisk. (Styrgruppsrepresentant)

Några styrgruppsrepresentanter menar att programmets lärdomar kommer leva kvar genom att de kommer kunna erbjuda fler kurser på distans/fjärr och hur dessa utformas kommer ta avstamp i programmets lärdomar.

Vi kommer kunna erbjuda en bättre utbildning för vissa målgrupper när det gäller att kunna bedriva flex-undervisning, att man både har närundervisning och fjärrundervisning. När vi startade då hade vi distansundervisningen, den var i princip asynkron hela tiden. Men vi kommer att bedriva undervisning som då är fjärr - inte på det viset att de har en handledare hos sig i klassrummet, men att man kör synkront. Det kommer säkert att fortleva. Att då ta med sig de här kunskaperna vi har fått kring lärmiljöer och så, men även så har vi diskuterat vad är det lärarna behöver för att göra det här på ett bra sätt. (Styrgruppsrepresentant)

Slutsats

Den övergripande slutsatsen vi drar utifrån enkätundersökningen och fokusgruppen är att FoU-programmet *Digitala lärmiljöer* tycks generellt ha nått de övergripande uppsatta mål som initialt definierats i programmet. Det är dock något vanskligt att dra alltför stora slutsatser från enkätsvaren då svarsfrekvensen var låg. Endast 55 % (38 av 69) av samtliga deltagare i programmet valde att svara på enkäten, trots flertalet påminnelser. Detta kan indikera att deltagare inte känt engagemang för

programmet eller att professionerna är enkättrötta och pandemin har krävt en omprioritering av arbetsuppgifter som lett till ett bortval.

De övergripande slutsatser vi drar från enkätundersökningen och fokusgruppen är att programmet bidragit till en ökad kunskap och kompetens av undervisning i digitala lärmiljöer och att respondenterna har utvecklats i sin profession bland annat genom att de i större utsträckning reflekterar över sin undervisning. Programmet har lett till att det kollegiala lärandet har fördjupats och att ett ökat intresse har skapats för fjärr- och distansundervisning på förvaltningsnivå. Programmets forskningsanknytning beskrivs som en framgångsfaktor som gett styrka och legitimitet åt programmet under dess gång.

De uppsatta målen för lärarna i programmet verkar i stor utsträckning ha uppnåtts. Därtill har det i jämförelse med enkätsvaren under år 2 skett en positiv målförflyttning i samtliga mål förutom ett målområde. Detta mål handlade om att lärare skulle få ökad kunskap att kunna använda sig av forskningsresultat i sin pedagogiska praktik. Där ser vi en lägre måluppfyllelse än under år 2. Målen som var uppsatta för rektorer och personal på förvaltningsnivå har inte kunnat jämföras med år 2. Dock skildras en relativt stark måluppfyllelse för även denna målgrupp utifrån årets enkätsvar.

Till skillnad från många andra Ifous-program som genomförts under pandemin sågs inte pandemin som enbart ett hinder för programmets genomförande, utan flera respondenter lyfter att det även medförde en ökad förståelse och intresse för fjärr- och distansundervisnings värde och funktion.

En av de generella utmaningarna i programmet verkar ha varit brist på engagemang och förankring av programmet på olika nivåer. Utifrån både enkätsvar och fokusgruppen står det klart att förankring och stöttning uppifrån ses som något som är viktigt för att spridningen och programmets lärdomar ska kunna leva vidare i verksamheterna. Flera lyfter att det funnits bristande engagemang från skolledning och från förvaltningsnivå, vilket är något särskilt viktigt att lyfta då det är en av förutsättningar för genomförandet av programmet. Enkätsvaren visar att 25 % av lärarna upplever att rektorn inte visat engagemang för medverkan i programmet, och 37 % upplever att rektorn inte informerat sig om arbetet i utvecklingsgruppen på ett bra sätt. Därtill beskrivs programmets mål och syfte som spretigt och vagt. Flera respondenter menade att programmet tagit ett för brett grepp om både fjärr- och distansundervisning vilket kunde göra det svårt att relatera till egna verksamheten. Dock lyfter andra att det kollegiala utbytet med huvudmän med annan problematik är något som berikat programmet.

Vår slutsats är att respondenterna i stora drag är nöjda med programmets innehåll och genomförande och att de uppsatta målen i programmet till stor del infriats. Huruvida lärdomar från programmet kommer leva kvar efter programmets avslut verkar det finnas delad uppfattning om. Somliga lyfter att spridningen är svår då det finns brist på förankring uppåt, medan andra menar att medverkan i programmet har ökat intresset och kapaciteten att utföra fjärr- och distansundervisning på ett bättre sätt än tidigare.